

**UNIVERZITA KARLOVA**  
**FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD**  
Institut sociologických studií  
Katedra sociologie

**Bakalářská práce**

**2020**

**Petr Stříbrný**

**UNIVERZITA KARLOVA**  
**FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD**  
Institut sociologických studií  
Katedra sociologie

**Mediální obraz učňovského školství**

Bakalářská práce

Autor práce: Petr Stříbrný

Studijní program: Sociologie a sociální politika

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Mouralová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2020

## **Prohlášení**

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31. 7. 2020

Petr Stříbrný

## **Bibliografický záznam**

STRÍBRNÝ, Petr. Mediální obraz učňovského školství. Praha, 2020. 44 s. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra Sociologie. Vedoucí práce Mgr. Magdalena Mouralová, Ph.D.

**Rozsah práce: 61009 znaků včetně mezer bez anotací, seznamu literatury a příloh**

## **Anotace**

Cílem mé bakalářské práce je přiblížit, jakým způsobem byla v českých médiích rozebírána a diskutována problematika vzdělávání na odborných učilištích mezi lety 2004 až 2018.

Zvolené časové rozmezí vychází z přijetí tzv. nového školského zákona, který vešel v platnost v roce 2005. Zkoumaná problematika je značně kontroverzní a z tohoto důvodu je pro její analýzu zvolena metoda rámování, využívaná právě pro analyzování témat, která budí dlouhodobou kontroverzi. Práce si bere za cíl především identifikovat jednotlivé soupeřící rámce dané veřejně politické oblasti, tedy učňovského vzdělávání, vyskytující se v mediálním diskurzu. V případě práce se jedná o analýzu novinových článků nejčtenějších periodik u nás. Výsledkem analýzy je pak nejen určení identifikovaných rámců a jejich vlastností, ale také popis jednotlivých politických aktérů vystupujících ve veřejně politické diskusi a zvolená argumentace, popis problémů uvnitř rámců, jejich příčiny a také navrhaná a implikovaná řešení v rámci problematiky vzdělávání na odborných učilištích.

## **Annotation**

The aim of my bachelor thesis is to describe the media image of the apprentice education in Czech Republic between years 2005 and 2018. I will describe what was contained in newspaper articles related to the topic in chosen years. First of all I will look up and sort out related articles. Then I will analyse how the apprentice education is presented in major newspaper media. Chosen method of analysing is frame analysis with which one I will be able to qualitatively examine the content of the media image. I will find out context, coherence, impression and results of those articles. Main purpose is an identification of frameworks occurring in the given issue and their sponsors. I will also find out main problems of each framework, their causes and suggested or implied solving of problems in apprentice education.

## **Klíčová slova**

Mediální obraz, masová média, mediální analýza, vzdělávání, učňovské vzdělávání, učiliště, mediální agenda, analýza rámců, rámování, newton media, kvalitativní výzkum, kvalitativní analýza

**Keywords**

media image, mass media, media analysis, education, apprentice Education, vocational school, media agenda, frame analysis, framing, newton media, qualitative research, qualitative analysis

**Title/název práce**

Mediální obraz učňovského školství

Media image of apprentice education

### **Poděkování**

Velmi rád bych zde poděkoval především Mgr. Magdaleně Mouralové, Ph.D. za vedení mé práce a velice vstřícný přístup a podnětné rady. Dále bych rád poděkoval své rodině za podporu během studia.

## Obsah

1	ÚVOD .....	9
2	Výzkumné cíle a otázky .....	10
2.1	Cíle .....	11
2.2	Výzkumné otázky .....	11
3	Teoretická východiska .....	11
3.1	Aktéři veřejné politiky .....	12
3.2	Média .....	12
3.3	Rámec .....	13
3.4	Analýza rámců ve veřejné politice .....	13
3.4.1	Analýza rámců podle Reina a Schöna .....	14
3.5	Vzdělanostní struktury .....	15
4	Metodologie .....	18
4.1	Sběr dat .....	19
4.2	Analýza dat – kódování .....	20
4.3	Analýza dat – analýza rámců .....	21
5	Analýza rámců .....	23
5.1	Rámec zvyšování atraktivity odborných učilišť (R1) .....	24
5.1.1	Úroveň problému (R1) .....	25
5.2	Rámec nedostatku kvalifikovaných pracovníků (R2) .....	27
5.2.1	Úroveň problému (R2) .....	28
5.3	Rámec nadbytečnosti odborných učilišť (R3) .....	30
5.3.1	Úroveň problému (R3) .....	31
5.4	Výsledné schéma analýzy .....	33
6	Závěr a diskuse .....	35
7	Summary .....	36
8	Literatura a zdroje .....	36
9	Přílohy .....	38



# 1 ÚVOD

Následující bakalářská práce se věnuje problematice středoškolského vzdělávání na odborných učilištích. Vzdělávání učňů je téma, které se setkává s velmi odlišnými náhledy, a řešení jeho problematiky se téměř vždy potýká se značnou kontroverzí. Názory různých veřejně politických aktérů jsou mnohdy zcela odlišné a stávají se předmětem nekončící veřejné i mediální diskuse. Jsme tak svědky názorových střetů, kdy naproti sobě stojí na jedné straně postoj, že společnost potřebuje více kvalitních řemeslníků, tedy absolventů odborných učilišť, a na druhé straně tvrzení, že v dnešní době hraje větší roli všeobecné vzdělání, produkující absolventy s větší způsobilostí přizpůsobovat se moderním technologiím a tomu, co naše rychle se měnící společnost vyžaduje. Proto jsem se rozhodl tuto problematiku podrobněji prozkoumat v rámci mediálního diskursu, a to za pomoci teoreticko-metodologických přístupů zaměřujících se na problémy ve veřejné politice. Vycházím z takzvané teorie rámování, díky které lze hodnotně zjistit, jak je daný problém strukturován a rámován. Jednodušeji řečeno se pokusím nalézt soupeřící rámce problému, kdy slovem rámeček rozumíme obraz určující vnímání a reprezentaci skutečnosti (Veselý, 2009: 145).

Problematice učňovského školství je v České republice věnováno velmi málo odborné a mediální pozornosti (Veselý in Matějů, 2006: 247). Z dostupných odborných publikací se lze však například dočíst, že výběr střední školy je značně ovlivněn sociálním zázemím a vzděláním rodičů (Simonová a Soukup, 2009: 940). Dále, že se na učňovské obory hlásí takoví žáci, kteří nejsou dostatečně motivováni ke studiu, jejich úsilí studovat je zpravidla nejnižší a jsou také vystaveni nejvyššímu riziku nezaměstnanosti (Procházková in Matějů, 2006: 106). To lze mimo jiné dohledat i v datech MŠMT, kdy absolventi středních škol s výučním listem trvale zastávají nejvyšší míru nezaměstnanosti. V roce 2018 činila tato míra 8,7 %, kdežto například u středních odborných škol zakončených maturitní zkouškou pouze 3,7 %, u absolventů gymnázií dokonce 1,5% (NÚOV, 2019). Příčinu vysoké míry nezaměstnanosti můžeme hledat například i v tom, že učňové mnohdy odcházejí po dokončení studia za prací do jiných oborů (Křížová, 2008: 21). V publikaci od Katrňáka máme možnost zjistit, že žáci, navštěvující učiliště, jsou skutečně do značné míry determinováni vzděláním a dále sociálním a kulturním kapitálem jejich rodičů, což následně vede k nerovnostem ve vzdělání (Katrňák, 2004: 149). Nízké vzdělanostní aspirace a horší studijní předpoklady studentů odborných učilišť jsou pak důvodem zhoršené kvality a efektivnosti těchto institucí. Rovněž Česká školní inspekce hovoří o nízké prestiži učňovského školství, způsobené na jedné straně špatnou provázaností se zaměstnavatelskou

sférou a na straně druhé nedostatkem kvalifikovaných pedagogů (ČŠI, 2018: 133).

Hlavním cílem mé práce je popsání mediálního obrazu na základě identifikace a popisu rámců, vyskytujících se ve vybraných médiích a týkajících se tématu vzdělávání na odborných učilištích. Práce je uspořádána podle doporučené struktury odborné studie, tak jak to uvádí Potůček (2016: 151). V úvodní části se věnuji teoretickým východiskům, kde budu popisovat vymezení analýzy rámců a její přístupy, zejména její pojetí od autorů Schöna a Reina. Na teoretická východiska navazuje část metodologická, v níž se zabývám zvolenými metodami strukturace a analýzy dat a dále důvody, proč jsem se rozhodl tyto metody zvolit. Následující část se již týká provedené analýzy rámců, kde nejprve identifikuji, popíšu a porovnáám nalezené rámce. Zajímá mě přitom, jako cíle a problémy jsou nejčastěji předmětem diskuse o učňovském vzdělávání. Dále mě také zajímá, jaká navrhovaná a implikovaná řešení byla v médiích zmiňována a čím argumentují veřejně političtí aktéři. Na konci jsou pak shrnuty závěry, ke kterým jsem dospěl, a také doporučení a diskuse možností, jak by bylo možné s výsledky analýzy dále pracovat. Rád bych ještě uvedl, že jsem se mírně vychýlil od výzkumných tezí, kde jsem se mimo jiné zmiňoval o zjištění časového zastoupení identifikovaných rámců a jejich vývoje. Od tohoto cíle jsem ustoupil z důvodu přílišného překrývání se rámců mezi sebou. Časový vývoj jsem nepopisoval, jelikož se ve všech rámcích po celé zvolené objevovali zejména stejné hodnoty, argumenty a cíle.

## 2 Výzkumné cíle a otázky

Experti na vzdělání uvádějí, že zásadním problémem ve vzdělání je špatná selektivnost a nízký počet lidí s terciárním vzděláním. Podle nich je třeba zvyšovat podíl žáků na školách, které je připraví ke studiu na vysoké škole, především na gymnáziích. Zaměstnavatelé naopak oponují značným nedostatkem kvalifikovaných pracovníků ve firmách a volají po zvyšování, či alespoň udržení současného počtu studentů učebních oborů. Žáci a rodiče jednotný postoj nezastávají, avšak z většiny chtějí studovat maturitní obory (Veselý a Nekola, 2007: 196). Najít shodu je tedy velmi obtížné, jelikož každý aktér definuje problém z hlediska odlišných dimenzí.

V následující části jsou popsány cíle bakalářské práce a s nimi související výzkumné otázky, které jsem se rozhodl zkoumat. Cíle jsou formulovány na základě teoreticko-metodologického přístupu, kdy vycházím z takzvané analýzy rámců. Tento přístup je

podrobněji popsán v navazujících částech práce.

## 2.1 Cíle

Hlavním cílem je identifikace konkrétních rámců týkajících se vzdělávání na odborných učilištích v médiích. Mediální diskurz je vhodný pro sledování rámců, jelikož je hojně využíván veřejně politickými aktéry. Následně budu identifikované rámce mezi sebou porovnávat. Zaměřím na aktéry, kteří v nich vystupují a prezentují je, a také na argumenty daných rámců a morální hodnoty. Tímto způsobem se budu moci dopátrat toho, jak je učňovské školství obecně prezentováno a s jakými problémy bývá spjato.

## 2.2 Výzkumné otázky

Výzkumné cíle jsou specifikovány v následujících výzkumných otázkách:

- *Jaké soutěžící rámce můžeme identifikovat?*
- *Jak je v daných rámcích učňovské školství popisováno?*
- *Jakými argumenty jsou tvořeny konkrétní rámce?*
- *Jaké cíle jsou s učňovským vzděláváním spojovány?*
- *O jakých politických opatřeních se mluví?*
- *Kdo jsou sponzoři/podporovatelé daného rámce?*

## 3 Teoretická východiska

Při analyzování politiky by se výzkumník neměl zabývat jen tvrdými daty, jako je například míra nezaměstnanosti, ale zároveň i vnímáním a interpretací samotných lidí. Měla by ho zajímat, jaká přesvědčení a také jaké hodnoty zastávají a mimo jiné v jakých rámcích uvažují (Veselý, 2009:143). Schön a Rein (1994) uvádí, že přestože data zvyšují sílu argumentů, kontroverzi sama o sobě neřeší. Mnohé problémy či kontroverze vyplývají zejména z konfliktu hodnot, a ne z nedostatku informací. V situaci, kdy řešíme především střet hodnot a různých přesvědčení, je třeba na problematiku nahlížet i jinou optikou (Veselý, 2009: 144). Je tak důležité zabývat se i subjektivními faktory. V následující kapitole se budu

věnovat vymezení teoretických východisek. V práci vycházím z teorie rámování, kterou jsem zvolil z toho důvodu, že vzdělávání na odborných učilištích vyvolává velké spory. Při řešení této problematiky se setkáváme s velmi různorodými postoji, argumenty a dochází tak ke značnému střetu hodnot. Kapitola se věnuje jak teorií rámování, tak samotnému vymezení termínu rámeč. Důležitou roli v rámcové analýze zastávají aktéři veřejné politiky, takže část kapitoly věnuji také jejich definici. Poslední podkapitola se věnuje statistickým údajům týkajícím se podílů žáků středních škol, celkové vzdělanostní struktury České republiky, míry nezaměstnanosti čerstvých absolventů středních škol a dále porovnání České republiky v rámci Evropské unie ohledně podílu absolventů SŠ.

### **3.1 Aktéři veřejné politiky**

Ve veřejné politice působí velké množství takzvaných aktérů. Tento pojem značí jednotlivce, skupinu či kolektivní subjekty, kteří jsou zapojeni do veřejně politického procesu, přímo se jich týká, iniciují ho nebo jiným způsobem ovlivňují. Jsou charakterizováni svými preferencemi, způsobem chápání problému a také zdroji, kterými sami disponují. Aktér veřejné politiky je tedy ten, kdo má nějaký zájem na ovlivňování, tvorbě či implementaci dané politiky (Potůček, 2016: 56). Rozlišujeme aktéry veřejného, soukromého a občanského sektoru. Do veřejného sektoru spadají například ministři, politické strany či zákonodárci. Do sektoru soukromého patří firmy a podniky, asociace firem a jiné a do občanského pak například školy, odborové svazy či neziskové organizace (Start a Hovland in Veselý a Nekola, 2007: 229). V analýze rámců pak aktéři veřejné politiky vystupují jako sponzoři rámců, kteří dané rámce utvářejí, rozvíjejí je a argumentují v jejich prospěch.

### **3.2 Média**

V rámci této kapitoly bych rád objasnil, proč jsem se rozhodl zkoumat vybranou veřejně politickou problematiku za pomoci mediálních výstupů. Za prvé jsou média důležitým zdrojem informací pro veřejnost a tvoří roli prostředníka mezi občany, politiky a ostatními aktéry. Ve veřejné politice dále zastávají významnou funkci, a to především v procesu nastolování agendy. Vytvářejí jakýsi můstek mezi veřejně politickými aktéry a veřejností a přenáší konkrétní témata z mediální oblasti do oblasti veřejné (McCombs 2005: 156-158).

V této souvislosti bych rád použil dvě známé citace. „*Tisk nemusí být většinou úspěšný v tom, aby říkal lidem, co si mají myslet, ale je neuvěřitelně úspěšný v tom, o kterých tématech mají jeho čtenáři přemýšlet.*“ (Cohen, 1963: 13). „*Média, ať už přímo nebo nepřímo, ovlivňují představy, postoje, hodnoty a chování příjemců.*“ (Burton a Jiráček, 2001: 347)

### 3.3 Rámec

Než začnu hovořit přímo o analýze rámců, rád bych nejprve definoval termín rámec. Rámec je v současné době poměrně často užívaný pojem, a to jak na poli sociologie a veřejné politiky, tak i v komunikačních a mediálních studiích či dokonce v psychologii. Rámec lze definovat tak, že si představíme jakési obecné kognitivní schéma, jehož prostřednictvím organizujeme, interpretujeme a vnímáme události a vjemy, které zažíváme, a dáváme jim určitý význam (Veselý, 2009: 145).

V sociálních vědách se koncept rámce začal používat s prací Frame analysis od Ervinga Goffmana (1974). Podle Goffmana je rámec základní kognitivní struktura, určující vnímání a reprezentaci skutečnosti. Jedná se v podstatě o jednotku organizace skutečnosti, která strukturuje naše myšlení. Rámce nejsou vytvářeny účelně, nýbrž vznikají při komunikaci. Gitlin (1980) definuje rámec jako princip výběru a prezentace, který je složený z teorií o tom, co se děje a co má význam (Veselý, 2009: 146).

Rein a Schön (2002) hovoří o rámci jako o souboru teorií, faktů, hodnot a zájmů. Podle nich jde o narativ, obsahující preskriptivní a diagnostický příběh, který o dané oblasti zájmu říká, co a jak je třeba napravit. Poslední definici, kterou zmíním, je od autorů Vliegthart a Roggeband (2007), kteří říkají, že rámec pomáhá vybírat a zdůrazňovat aspekty reality tak, aby udával konkrétní definici a interpretaci určitého problému a doporučoval, jak daný problém řešit (Morávek, 2011: 113). Díky analýze rámců jsme pak schopni chápat rozhodnutí a postoje aktérů k určitému problému.

### 3.4 Analýza rámců ve veřejné politice

Jak již bylo zmíněno, pojem rámce a s ním související analýza rámců je přístup, který je nejčastěji využíván na poli sociologie, mediálních studií a v neposlední řadě také na poli veřejné politiky. Rámce ve veřejné politice analyzujeme vždy s ohledem na konkrétní

tematickou oblast, kde lze přijímat politická opatření. Metodu analýzy rámců pak používáme pro kvalitativní ohledání a strukturování problému ve veřejné politice tak, abychom mohli co nejkompaktněji daný problém poznat. Přestože aktéři mnohdy vyznávají stejné hodnoty, liší se často v postoji k danému problému. Za problematické považují odlišné věci a jejich hlediska se střetávají ve veřejně politické debatě. Právě proto je tato metoda obzvláště účelná u otázek a problémů veřejné politiky, které vyvolávají kontroverzi a kde skupiny aktérů s různými úhly pohledu soupeří o pozornost tvůrců veřejné politiky (Morávek, 2011: 105).

Robert M. Entman ve svém díle rozpracoval aplikovaný přístup analýzy rámců ve zpravodajství, kde se věnuje také rámcům ve veřejné politice, které slouží k politické komunikaci. Hovoří o tom, že rámec upřednostňuje vybrané aspekty reality a ty nežádoucí zase dává do pozadí. Rámec rozdělil na čtyři komponenty, a to: vymezení problému, diagnózu příčin a viníků problému, morální hodnocení příčinných faktorů a účinků, a nakonec doporučení návrhu řešení. Tímto způsobem se lze dopátrat určitého vyhodnocení reality a problému. Zásadní roli při tomto procesu hrají média, která zastávají funkci přenosu informací mezi veřejností a aktéry. Rámcová analýza výroků daných aktérů nám pak umožňuje pochopit to, jakým způsobem aktér jedná a uplatňuje svoji moc (Entman, 1993: 52).

Za zásadní průkopníky rámcové analýzy v oblasti veřejné politiky jsou považováni autoři Rein a Schön, kteří vytvořili nejnámější přístup analýzy rámců ve veřejné politice. Jejich přístupu se budu věnovat v následující podkapitole.

### **3.4.1 Analýza rámců podle Reina a Schöna**

Samostatná podkapitola přístupu od Reina a Schöna v mé práci není jen z toho důvodu, že jde o neznámější přístup analýzy rámců ve veřejné politice, ale především proto, že z něj vycházím. Podle autorů v sobě každý rámec uchovává jistý fakt, zájem a hodnotu a definují ho jako silný generický narativ zdůrazňující konkrétní aspekty reality, jelikož je strukturován na základě názorů a vnímání okolního světa (Rein a Schön, 1994: 23-29).

Samotný přístup pak pracuje s představou soupeřících rámců. Rein a Schön rozlišují dva typy politických konfliktů, a to politickou neshodu a politickou kontroverzi. Oproti neshodám bývají kontroverze předmětem dlouhých sporů (například otázky potratů) a jejich řešení bývá obtížné. Při řešení kontroverzí zastávají různé strany různé soupeřící rámce, a právě proto je při jejich operacionalizaci hojně využívána analýza rámců, která dopomáhá ke

zvýraznění relevantních informací vhodných pro podporu konkrétního rámce (Rein a Schön, 1994: 15-23).

Hlavním úkolem analýzy je dle autorů vytvoření přehledu o pojmenování a rámování příslušných jevů. Toho můžeme dosáhnout za pomoci čtyř kroků: 1, pojmenování tematické oblasti 2, identifikování soutěžících rámců v tematické oblasti 3, identifikování sponzorů rámců včetně jejich zájmů a pozic 4, označení fór, kde se odehrává soutěžení mezi rámci (Morávek, 2011: 114).

Rein a Schön rozlišili dva typy rámců, a to rámce rétorické a rámce akční. Rámce rétorické sledují to, jak je daný problém diskutován aktéry ve veřejně politických debatách čili zabývá se diskursem diskuse. Kdežto akční rámce jsou konstruovány na základě politické praxe, což znamená na základě toho, jakými konkrétními praktikami je daný problém řešen. Stává se však, že se tyto dva typy rámců mnohdy překrývají a bývá i obtížné je rozeznat. Důvodem bývá i to, že stejní aktéři často využívají různé rámce podle toho, který je pro ně v té chvíli více výhodný (Rein a Schön, 1994: 32).

V poslední řadě bych ještě rád vysvětlil pojem sponzoři rámců. Termínem sponzoři rámců můžeme definovat takové osoby, které za pomoci výpovědí prosazují a tím utvářejí daný rámeček. Aktivně vystupují a propagují své argumenty a tím vytvářejí rámce ve veřejné politice. Jedná se o jednotlivce, skupinu, ale i o neformální instituce. Své argumenty nejčastěji šíří za pomoci sdělovacích prostředků nebo veřejných projevů. Sponzoři jsou tedy aktéři veřejné politiky, kteří rozvíjí rámce, vysvětlují důvody pro jejich opatření a argumentují v jejich prospěch. Jedná se vlastně o propagátory rámců (Rein a Schön, 2002: 158).

### **3.5 Vzdělanostní struktury**

Při analyzování článků jsem se rozhodl do teoretických východisek zařadit také některé statistické údaje. Konkrétně se jedná o vzdělanostní strukturu obyvatelstva ČR a její vývoj od revoluce, dále podíl žáků nastupujících do prvních ročníků středního vzdělávání dle zaměření za posledních několik let, skladbu absolventů středoškolského vzdělávání podle zaměření v Evropské unii a nakonec míru nezaměstnanosti čerstvých absolventů středních škol v České republice, také podle zaměření studia. Důvod začlenění statistik do teorie byl ten, že názory aktérů na počty a zaměstnatelnost absolventů učilišť se velmi často značně rozcházejí. Pro porovnání mi přišlo vhodné vložit také statistiku evropských států. Údaje jsem čerpal převážně ze statistik Národního ústavu pro vzdělávání a dále ze stránek Českého

statistického úřadu.

První tabulka (Tabulka 1) pojednává o vzdělanostní struktuře obyvatelstva ČR a také o jejím vývoji. Statistika vychází z výsledků sčítání lidu v roce 2011. Zajímá mě především podíl obyvatel, jejichž vzdělání je střední s výučním listem. Z tabulky je patrné, že přibližně třetina obyvatel má nejvyšší dokončené vzdělání právě takové. Od roku 1991 se přitom jejich podíl zásadně nezměnil.

**Tabulka 1: Nejvyšší ukončené vzdělání obyvatel ČR v %**

Nejvyšší ukončené vzdělání	1991	2001	2011
základní vč. neukončeného	33,1 %	23 %	17,6 %
<b>Střední s výučním listem</b>	<b>35,4 %</b>	<b>38 %</b>	<b>33 %</b>
<b>Gymnaziální vzdělání</b>	<b>4,2 %</b>	<b>5 %</b>	<b>6,8 %</b>
<b>Střední odborné s MZ</b>	<b>18,6 %</b>	<b>19,9 %</b>	<b>20,3 %</b>
Jiné	0,1 %	3,5 %	4,1 %
Vysokoškolské vzdělání	7,2 %	8,9 %	12,5 %
Bez vzdělání	0,3 %	0,4 %	0,5 %
Nezjištěno	1,1 %	1,3 %	5,3 %

*Zdroj: ČSÚ, 2014. Graficky upraveno autorem*

Druhá statistika (Tabulka 2) se týká podílu žáků nastupujících do prvních ročníků středních škol v posledních letech. Nejvíce studentů se hlásí na střední odborné školy zakončené maturitní zkouškou. Na druhém místě se pak umístila odborná učiliště čili střední školy zakončené výučním listem. Jejich podíl se však každým rokem mírně snižuje.

**Tabulka 2: Podíl žáků vstupujících do 1. ročníků SŠ**

	2012	2014	2016
<b>Střední s výučním listem</b>	<b>32,10 %</b>	<b>31,00 %</b>	<b>29,40 %</b>
<b>Střední s MZ a odborným výcvikem (vyučení s maturitou)</b>	<b>6,20 %</b>	<b>6,10 %</b>	<b>6,00 %</b>
Střední odborné s MZ	38,70 %	40,00 %	41,00 %

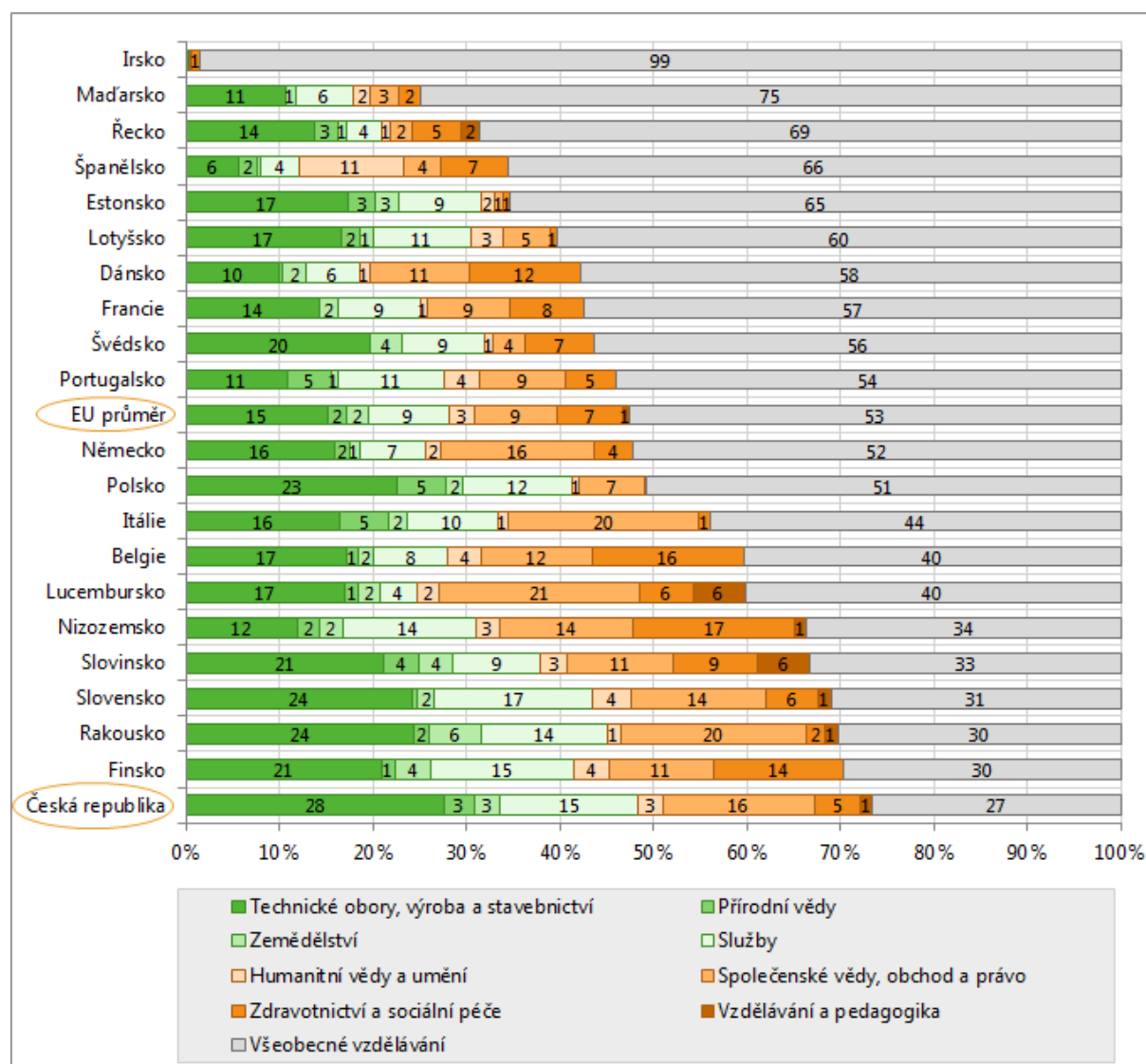


Gymnaziální vzdělání	22,10 %	21,90 %	22,50 %
----------------------	---------	---------	---------

Zdroj: NÚV, 2017. Graficky upraveno autorem.

Do statistik jsem se rozhodl zahrnout mimo jiné i porovnání ČR a ostatních států Evropské unie. V tabulce 3 vidíme, že ČR dosahuje nejvyšších hodnot podílu absolventů z technických oborů, výroby a stavebnictví, což je dvakrát nad průměrem EU. Naopak co se týče všeobecného vzdělávání, podíl absolventů je oproti ostatním státům z tabulky nejnižší. Evropský průměr podílů absolventů všeobecného vzdělávání je téměř dvakrát větší než u ČR. Statistika pochází z roku 2014.

**Tabulka 3: Skladba absolventů SŠ podle zaměření studia v roce 2014**



Zdroj: Info absolvent, 2017.

Poslední část této podkapitoly věnuji nezaměstnanosti čerstvých absolventů (Tabulka 4). Od roku 2012 se míra nezaměstnanosti čerstvých absolventů u všech zaměření vzdělávání snižuje. Klasicky nejnižší míru nezaměstnanosti vykazují absolventi gymnaziálního vzdělávání. K nejzásadnějšímu poklesu došlo u absolventů středních škol zakončených výučním listem. Nevyšší míru nezaměstnanosti trvale vykazují absolventi středních škol s výučním listem kategorie E, která zahrnuje jedince se speciálními vzdělávacími potřebami nebo žáky s nižším vzdělávacím potenciálem. Nicméně celková míra nezaměstnanosti v roce 2018 u všech typů středních škol je poměrně nízká, což je zapříčiněno pravděpodobně tím, že ČR má trvale jednu z nejnižších mír nezaměstnanosti v celé Evropě.

**Tabulka 4: Podíl nezaměstnaných „čerstvých“ absolventů středních škol a VOŠ**

	2012	2014	2016	2018
<b>Střední s výučním listem - E</b>	<b>29,20 %</b>	<b>26,00 %</b>	<b>16,00 %</b>	<b>8,70 %</b>
<b>Střední s výučním listem - H</b>	<b>15,10 %</b>	<b>16,50 %</b>	<b>9,10 %</b>	<b>4,40 %</b>
Střední s MZ a odborným výcvikem (vyučení s maturitou)	12,40 %	14,20 %	10,60 %	4,60 %
Nástavbové vzdělání	17,60 %	18,50 %	10,60 %	5,30 %
Střední odborné s MZ	9,00 %	11,60 %	7,50 %	3,70 %
Gymnaziální vzdělání	3,10 %	4,40 %	3,10 %	1,50 %
Vyšší odborné vzdělání	7,90 %	10,20 %	5,20 %	1,80 %

*Zdroj: NÚV, 2019. Graficky upraveno autorem*

## 4 Metodologie

V této kapitole se budu zabývat metodologií aplikovanou při výběru, strukturaci a analýze dat, týkající se zvoleného tématu bakalářské práce, a to vzdělávání na odborných učilištích, které je dlouhodobě veřejně politickým problémem. Z výzkumného hlediska je potřeba naplánovat si charakter práce ve vztahu k jejímu rozsahu, což se týká především způsobu sběru dat a velikosti vzorku. Při řešení této problematiky využívám přístup Jana Morávka (2011), který vychází z konceptu analýzy rámců Reina a Schöna. Tento přístup byl zvolen na základě skutečnosti, že při studování veřejné politiky nám jde zejména o pochopení jednání aktérů a jejich názorů a jednání (Veselý a Nekola, 2007: 148).

V první části kapitoly popíšu metody sběru dat pro následnou analýzu. Využil jsem

tzv. sekundární zdroje, v mém případě se jedná o mediální výstupy vztahující se k tématu učňovského vzdělávání. V této části také vysvětlím, jaká konkrétní data jsem se rozhodl analyzovat, a jejich výběr zdůvodním. Následně budu popisovat, jak jsem s výběrovým vzorkem dále pracoval čili přesně popíšu, jak docházelo ke kódování zvolených výstupů. V poslední části se budu zabývat teoreticko-metodologickým přístupem, který mi umožnil provést rámcovou analýzu dat. V této části se budu přímo věnovat popisu toho, jak konkrétně postupovat při určování a popisování rámců zvolené problematiky vzdělávání na odborných učilištích.

## 4.1 Sběr dat

Prvním krokem operacionalizace je stanovení výběrového souboru. Výběrový soubor tvoří zdroj dat, který se pak dále analyzuje. Při zkoumání rámců ve veřejně politickém prostoru se většinou využívají metody sběru již existujících dat, tzv. sekundárních zdrojů. Pro mou analýzu bude výběrový soubor tvořen mediálními výstupy týkající se tématu vzdělávání na odborných učilištích. Nejprve je potřeba se rozhodnout, jaká média budeme rozebírat, dále které mediální obsahy, a v neposlední řadě časové období, ze kterého budou mediální výstupy pocházet (Reifová, 2004: 35). Zaprvé jde o výběr médií, ze kterých budu čerpat data. Rozhodl jsem se čerpat pouze z tiskovin.

Noviny a časopisy představují důležitý zdroj informací při zkoumání současných veřejně politických otázek. Zejména proto, že informace se v tisku objeví dlouhou dobu před tím, než ji lze najít v odborné literatuře (Veselý a Nekola, 2007: 166). Největší roli při výběru pro mě hrálo zaměření a dosah daných periodik. Zvolil jsem tedy pouze nejrozšířenější tiskoviny u nás a jen ty, které vycházejí celorepublikově. Podle výzkumu Unie vydavatelů (2019) patří za posledních 10 let mezi nejčtenější periodika v České republice Blesk, Mladá fronta DNES, Právo, Sport, Aha! a Lidové noviny, přičemž Blesk je výrazně nejčtenější. Z tohoto seznamu jsem pak na základě zaměření vyloučil deníky Sport a Aha!, jelikož se jedná o sportovní a bulvární tiskoviny. V případě Blesku, ačkoli se také řadí mezi bulvární deníky, jsem se rozhodl o jeho ponechání, a to na základě toho, že se zaměřuje mimo jiné i na aktuální zpravodajství a oproti deníku Aha! ho čte více než čtyřnásobné množství lidí (Unie vydavatelů, 2019). Analyzovat tak budu články, které pocházejí ze čtyř nejčtenějších periodik, která jsou však zároveň pro zvolené téma relevantní, a to jsou deníky Blesk, Lidové noviny, Mladá fronta DNES a Právo.

Časovým úsekem bylo zvoleno rozmezí od 1. ledna 2004 do 31. prosince 2018, a to především z toho důvodu, že v září roku 2004 byl Parlamentem ČR schválen zákon č. 561/2004 Sb., neboli tzv. *školský zákon*, který pojednává o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (MŠMT ČR, 2018). Tím pádem mám možnost analyzovat také články, týkající se učňovského vzdělávání těsně před tím, než vešel v platnost. S tímto zákonem přišla mimo jiné i státní maturita.

Články z periodik byly vyhledávány prostřednictvím mediálního archivu Newton Media, což je největší mediální archiv ve střední Evropě (Newton Media, 2019). Za pomoci Newton Media jsem se dostal ke všem novinovým článkům z vybraných medií ve zvolném období. Články byly vyhledávány dle toho, zda se v jejich nadpisu objevovaly části slov spojené s učilišti, učni, vzděláváním na odborných učilištích atp. Konkrétně se jednalo o části slov: 1, učn- (např. učňovský, učni atd.) 2, uče- (např. učeň atd.) 3, učiliš- (např. učiliště atd.). Dále byly do analýzy zahrnuty pouze celorepublikové rubriky vybraných deníků.

Díky databázi Newton Media bylo možné se dopátrat ke všem článkům, které v daném období ve zvolených denících vyšly. Přesto však nebyla většina výstupů pro mou analýzu relevantní, a tudíž muselo dojít k následné selekci článků. Stanovil jsem si přesná kritéria, dle kterých byly články vybírány. Za prvé šlo pouze výstupy, které se přímo týkaly učňovského vzdělávání. Nejdůležitější bylo, aby se týkaly tématu explicitně a jejich předmětem bylo především učňovské vzdělávání. Přestože byly články, jak jsem již zmiňoval výše, vyhledávány na základě nadpisů v tiskovinách, obrovské množství se totiž danému tématu výslovně nevěnovalo. Dále jsem vyřazoval články se stejnými nadpisy a obsahem, ale také články, které měly velmi podobný nadpis i obsah a následovaly po sobě ve velmi krátkém časovém úseku. Mimo jiné pro mě bylo důležitým měřítkem zahrnovat ty články, které obsahují přímé či nepřímé vyjádření veřejně politických aktérů.

Na základě těchto měřítek bylo nalezeno 150 mediálních výstupů vhodných pro analýzu. Jelikož se však počet relevantních článků zdál poměrně vysoký, došlo následně ještě k systematickému výběru článků. Systematický výběr je nepravděpodobnostní výběr, založený na zásadě výběru jednotek ze základního seznamu dle pevně zvoleného kroku (Jeřábek, 1992). V mém případě šlo o zahrnutí každého druhého článku. Celkem to tedy dělá 75 mediálních výstupů pro analýzu, jejichž seznam je k nalezení v příloze práce.

## 4.2 Analýza dat – kódování

Při analýze článků jsem používal tzv. otevřené kódování, kdy jsem výrokům ale i celým odstavcům přiřazoval kategorie s ohledem na to, na co odkazují, s cílem konceptualizace analyzovaných dat. Podobné výpovědi jsem přiřazoval k obecnějším kategoriím (Švaříček, Šedřová, 2007: 211-221). Zároveň jsem však také sledoval rozdílnosti a tím mi bylo umožněno identifikovat celý rozsah jevů v kategorii.

Následovala technika axiálního kódování, kdy jsem mezi kategoriemi určoval vzájemné vztahy čili to, jak jsou dané vztahy mezi jednotlivými kategoriemi prokresleny (Strauss a Corbin, 1999: 70-79). Vybranou kategorii a s ní související pojmy jsem pak třídil do tabulky předpisu pro analýzu rétorických rámců. V tomto případě kódování jsem však již nešel chronologicky, jelikož jsem už měl předem stanovené argumenty a v datech jsem tedy hledal vlastnosti rámců. Kódování článků probíhalo do té doby, dokud docházelo k nalézání nových perspektiv, respektive do doby, než jsem zaplnil všechna políčka tabulky tak, abych dokázal rekonstruovat celý rámeček.

### 4.3 Analýza dat – analýza rámců

Hlavním cílem práce je klasifikace a popis rámců vyskytujících se v mediálním diskursu, které se týkají tématu vzdělávání na odborných učilištích. V následující části se věnuji metodologickému přístupu, dle kterého jsem dané rámce identifikoval, rozebral a následně popsal. Práce se zaměřuje na analýzu rétorických rámců, kde využívám aplikovaného přístupu Morávka (2011), který navazuje na přístup Reina a Schöna, popsaný v předchozí kapitole. Zabývám se jen rámci rétorickými, týkající se především vymezení rámce a daného problému a také jeho argumentaci, nicméně jak sami autoři Rein a Schön uvádí, rétorické a akční rámce se mnohdy objevují ve veřejně politickém prostoru ve smíšené podobě. Předpis pro analýzu rétorických rámců ve veřejné politice dle Morávka je k vidění v tabulce 5.

**Tabulka 5: Předpis analýzy rámců**

I.	Úroveň tematické oblasti	Název tematické oblasti
		Fóra soutěžení mezi rámci
		Soutěžící rétorické rámce
II.	Úroveň rétorického rámce	Název rámce
		Sponzoři

III.	Úroveň problému	Soutěžící problémy
		Veřejně politické důsledky
		Popis problému
		Příčiny a viníci
		Hodnoty a morální soudy
		Poškozené strany
		Návrh řešení
		Přístup k argumentaci

Zdroj: Morávek, 2011. Graficky upraveno autorem.

Jak je patrné z tabulky, při analýze rámců se pohybujeme na třech úrovních, a to na úrovni tematické oblasti, rétorického rámce a problému. Nejvyšší úroveň je tematická oblast, která se v mém případě týká učňovského školství. Fórem soutěžení mezi rámci rozumíme oblast, ve které je problematika rozebírána a zkoumána. V našem případě jde o mediální diskurs, kde se zabývám postoji a prezentací problematiky aktéry veřejné politiky. Poslední částí této úrovně je přímo identifikování konkrétních rétorických rámců, které se v mediálním diskursu vyskytují (Morávek, 2011: 116).

V další úrovni již postupuji zvlášť na úrovni každého identifikovaného rámce. Zde specifikuji každý rámec a podrobně popisuji jeho prvky. Nejprve jde o zjištěné veřejně politické aktéry, kteří zastávají funkci sponzorů rámce. Sponzoři argumentují o tématu různými problémy, které se vzděláváním na odborných učilištích souvisejí. Dalším krokem je tedy identifikování konkrétních soutěžících problému v rámci. Nakonec se zabývám politickými důsledky daného rámce, tedy tím, jaké důsledky by prosazování daného rámce znamenalo (Morávek, 2011: 116-117).

V poslední úrovni se zabývám zvlášť jednotlivými soutěžícími problémy rámce, zjištěnými v předchozí úrovni. Nejdříve krátce popisuji charakter daného problému. Dále se věnuji tomu, čím jsou tyto problémy zapříčiněny a kdo je jejich viníkem. Zajímají mě naopak i ti, kteří jsou problémem poškozeni. V dalším kroku, nesoucí název hodnoty a morální soudy, řeším, na základě jakých hledisek je tento problém špatný. Důležitou částí je také popis argumentace, kterou sponzoři používají pro prosazování vybraného rámce. Poslední část se týká toho, jaká řešení byla navrhována, či přímo implikována (Morávek, 2011: 117). Pro přehlednost ještě přikládám mnou vytvořené schéma předpisu (Tabulka 6) pro analýzu, kde je stručně popsána každá jednotlivá část ve všech úrovních.

**Tabulka 6: Schéma předpisu analýzy rámců s vysvětlivkami**

Úroveň tematické oblasti	
Název tematické oblasti	Specifikace tematické oblasti, na jejíž úrovni dochází k analýze
Fóra soutěžení mezi rámci	Diskurs, v rámci kterého probíhá analýza
Soutěžící rámce	Identifikace konkrétních soupeřících rámců
Úroveň rétorického rámce	
Sponzoři	Konkrétní aktéři, vystupující s argumenty prosazující daný rámec
Soutěžící problémy	Identifikace jednotlivých problémů daného rámce
Veřejně politické důsledky	Důsledky a dopady prosazování rámce
Úroveň problému	
Popis problému	Popsání jednotlivých problémů rámce
Příčiny a viníci	Jaká je příčina problému a kdo je jejím viníkem
Hodnoty a morální soudy	Hodnoty a morální soudy, kterými sponzoři argumentují, že je dané jednání špatné.
Poškozené strany	Osoby poškozené problémem
Návrh řešení	Navrhovaná či implikovaná řešení problému
Přístup k argumentaci	Argumenty, kterými je prosazován daný rámec

*Zdroj: Morávek, 2011. Graficky upraveno autorem.*

## 5 Analýza rámců

Nyní se tedy již dostáváme k hlavní části práce, analýze mediálních výstupů. Analýza je rozdělena podle identifikovaných rámců a dále na úrovni rétorického rámce a úrovni problému tak, jak to udává tabulka č. 6. V úvodu je popsána úroveň tematické oblasti a na něj navazují samostatné podkapitoly každého identifikovaného rámce. V každé podkapitole jsou pak popsány všechny složky rámců jak na úrovni rétorického rámce, tak na úrovni problémů. V závěru kapitoly je pro lepší přehlednost přiložené finální schéma analýzy rámců. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, tematickou oblastí tvoří vzdělávání na odborných učilištích a fórem soutěžení mezi rámci je mediální diskurs. Celkem jsem identifikoval tři soutěžící rámce, které se v mediálním diskursu vyskytovaly po celou dobu zvoleného období.

Rámce se mezi sebou často překrývaly a pronikaly do sebe. Například se stávalo, že se ve dvou rámcích zároveň vyskytovaly podobné hodnoty či návrhy řešení, což ovšem není neobvyklé. V podkapitolách jsou podrobně rozebrány všechny součásti rámce doplněné citacemi aktérů z mediálních výstupů. Identifikované rámce jsou:

- 1, Rámec zvyšování atraktivity odborných učilišť (R1)
- 2, Rámec nedostatku kvalifikovaných pracovníků (R2)
- 3, Rámec nadbytku odborných učilišť (R3)

## 5.1 Rámec zvyšování atraktivity odborných učilišť (R1)

První rámec se týká nedostatečné atraktivity odborných učilišť, což znamená, že se učiliště dlouhodobě potýkají s úbytkem jejich studentů. Na odborná učiliště se každým rokem hlásí méně žáků, kteří vyhledávají především maturitní obory a obory všeobecnějšího charakteru. Hovoří se o tom, že učiliště za posledních třicet let ztratila svou prestiž. Na odborná učiliště se dlouhodobě hlásí studenti s nejnižšími studijními předpoklady, kteří měli omezené možnosti při výběru střední školy. Z tohoto důvodu se zde také značně snížila kvalita výuky. Sponzoři, vystupující pro daný rámec, volají po znovu zvýšení atraktivity a zájmu studentů o učňovské oborů.

V člancích jsem identifikoval poměrně velké množství sponzorů, kteří volají po zvýšení zájmu o učňovské vzdělávání. Jedná se jak o samostatná učiliště, především jejich ředitele, tak o kraje (hejtmani, radní, vedoucí oboru školství atd.), které mají střední školy na starost. *Odborné školy se dlouhodobě potýkají s nedostatkem zájemců. Podpora odborného a učňovského vzdělání je jednou z našich priorit.*“ (David Rath, hejtman středočeského kraje in MF DNES, 2011) Dále pak zástupce firem či podnikatelské svazy a Hospodářskou komoru, stěžující si na nedostatek absolventů, a v poslední řadě také samotné ministry školství mládeže a tělovýchovy (Valachová, Chládek) či ministry průmyslu a obchodu. *„Musíme vrátit řemeslo ke zlatému dnu, aby lidé věděli, že řemeslem lze dobře uživit rodinu a získat mezi lidmi vážnost.“* (Marcel Chládek in Právo 2013). Jedním ze zásadních sponzorů byl také Národní ústav pro odborné vzdělávání.

Hlavním problémem prvního rámce je především nedostatek zájemců o učňovské obory. Nejen že školy často neobsadí ani jednu třídu, studentů navíc každým rokem ubývá. Na odborná učiliště pak nastupují převážně studenti, kteří neměli na výběr, jelikož dosahovali



nejhorších studijních výsledků. To se dále podepisuje na kvalitě výuky a také samotných absolventů. Trend současnosti je takový, že ti žáci, kteří na to alespoň trochu mají, jdou na obory zakončené maturitou. „*Dříve velmi žádané a obsazené obory, jako jsou sklenáři, klempíři nebo podlaháři, nyní školy ruší. Hlásí se do nich dva nebo tři zájemci, takže se třídu vůbec nevyplatí otevřít. Ještě před dvaceti lety přitom učiliště otevírala v těchto oborech každoročně dvě nové třídy po třiceti dětech. Děti dnes chtějí dosáhnout co nejvyššího vzdělání. Spousta z nich však na studijní obory nemá. Řemesla ale netáhnou.*“ (Jiří Vojtěch, NÚOV in Lidové noviny, 2005).

Zvýšení zájmu studentů o takovéto obory by dle sponzorů mělo řadu pozitivních důsledků. Nejen že by se vrátila ztracená prestiž učilišť, vzrostla by také kvalita jejich výuky a produkovaly by tak daleko více kvalifikovaných zaměstnanců, kterých je nedostatek. „*Sám fakt, že odborníci z firem byli zapojeni do přípravy zkoušek, významně zvyšuje kredibilitu celého systému. Věříme, že to pomůže získat zpět prestiž našemu odbornému školství a mohla by se tak zvýšit uplatnitelnost absolventů na trhu práce.*“ (Jiří Kořínek, ředitel odboru projektů a vzdělávání Hospodářské komory in Právo, 2014).

### 5.1.1 Úroveň problému (R1)

Dále postupuji již na úrovni problému, kde podrobněji objasním jeho příčiny, poškozené strany, navrhovaná a implikovaná řešení a způsob argumentace sponzorů.

Nejčastější příčinou nedostatku zájemců o tento typ vzdělávání je názor, že řemesla nejsou perspektivním oborem a že člověk s výučním listem nevydělává dostatek peněz, a mimo jiné jde o „špinavé povolání“. Příčinou je i špatná pověst učilišť a to, že se rodiče snaží své potomky poslat na maturitní obory i za cenu, že by se daleko více hodili právě pro řemeslo. „*Pro rodiče je učiliště neatraktivní, každý chce dát dítě na gymnázium a je přesvědčený, že potom vystuduje i vysokou školu, která podle nich zaručuje vyšší kvalitu života. A my nemůžeme žáky do učilišť nahánět.*“ (Lubomír Šmíd, krajský radní in MF DNES, 2007). Další příčinou je demografický vývoj obyvatelstva. Nastupují méně početné ročníky, ale míst ve školách je pořád stejně. Je tak snazší dostat se i na všeobecnější typy škol, přestože na ně daný student nemá predispozice. „*Zaměstnavatelé si na to pomalu zvykají. Můj osobní dojem je, že by rádi preferovali tradiční systém učňovských zkoušek, ale je zcela evidentní, jak s ohledem na demografickou křivku, tak na skladbu škol, že nových učňů, které by zaměstnavatelé chtěli, není dost a v dohledné době deseti patnácti let ani dost nebude.*“ (Ivo

Jupa, NÚV in Právo 2013).

Jako hodnoty a morální soudy jsem označil především zájem o produkci kvalitních absolventů a dále pak také váženost řemesel. *"Rodiče se pořád stydí za to, když je jejich dítě třeba švec. Přitom dřív to bylo vážené zaměstnání."* Stanislav Juránek, hejtman jihomoravského kraje in MF DNES, 2006). Jednou z hodnot je také tradice řemesla. *„Musí platit to, co kdysi, že řemeslo má zlaté dno. Konečně, jak jsem řekla, ministerstvo školství je ministerstvo budoucnosti.“* (Kateřina Valachová, ministryně školství in MF DNES, 2015).

Hlavními poškozenými stranami jsou v případě tohoto rámce zejména firmy a zaměstnavatelé, kteří nemají kde brát kvalifikovanou pracovní sílu. Odborná učiliště pak musí na základě nedostatku zájemců rušit některé obory. *„Na učební obory, zejména na obor zedník, se hlásí stále méně žáků základních škol, takže se ruší nejen celé třídy, ale někdy i školy.“* (Jan Vrlík, majitel stavební společnosti Tyrkys in MF DNES, 2007).

Navrhovaných či přímo implikovaných řešení byla celá řada. Prvním takovým řešením je státní maturita. MŠMT zavedením státní maturity spoléhalo na to, že díky ní si mnozí nepříliš úspěšní žáci raději zvolí odborné školy, protože by hrozilo, že nezvládnou formu zkoušky. Dalším řešením, jak nalákat studenty, bylo zavedení stipendií pro úspěšné žáky. Takováto opatření velmi často zaváděly samotné kraje. Studenti, kteří dosahovali dobrých výsledků během jejich studia a neměli vysoké absence, dostávali každý měsíc finanční příspěvek, většinou v řádu stovek korun. *„Zavedením učňovských stipendií byl zastaven pokles zájmu žáků o učební obory, u některých oborů lze dokonce konstatovat nárůst zájmu.“* (Miroslav Gajdůšek, vedoucí Odboru školství, mládeže a tělovýchovy Krajského úřadu Olomouckého kraje in MF DNES, 2012). Hlavním řešením však měla být státní závěrečná zkouška. Jedná se, stejně jako u státní maturity, o formu závěrečné zkoušky, která má studentům dodat jakousi kredibilitu. Účelem státní závěrečné zkoušky je především srovnat úroveň učilišť, ale také díky jejím částem pomoci studentům lépe se orientovat v praxi a dále i na trhu práce. Zkouška probíhala již od roku 2005, kdy byla dobrovolná a roku 2015 byla povinně zavedena na všech odborných učilištích. Spolupracovali na ní jak Národní ústav pro odborné vzdělávání, tak učiliště ale také i zaměstnavatelé. Má tak jít o efektivní nástroj pro zvýšení kvality výuky na odborných učilištích. *„Zkoušky budou mít větší váhu a vypovídací hodnotu. Chceme, aby zkoušky co nejvíce postihovaly to, s čím se budoucí absolventi setkají v praxi, a to nám přiblížili právě zaměstnavatelé.“* (Dana Kočková, NÚOV in Lidové noviny, 2005). Posledním navrhovaným řešením je takzvaná mistrovská zkouška. Jedná se o typ kvalifikační zkoušky, které se bude moci absolvent zúčastnit až po určité době, kterou odpracuje v oboru. Mistrovská zkouška je však prozatím ve fázi přípravy.

Poslední odstavec se věnuje přístupu argumentace sponzorů rámce. Sponzoři nejčastěji argumentují nedostatkem pracovníků v průmyslu a nadměrou studentů středních škol s maturitou, kteří by se spíše hodili pro učňovské obory. *„Důležitější je opět nastavit náročnost přijímacího řízení tak, aby se na gymnázia dostávali ti, kteří mají nejlepší předpoklady pro všeobecné vzdělávání. Z pohledu požadavků trhu práce je to paradox, ale pokud by třeba v kraji byly otevřeny další gymnaziální třídy, pravděpodobně by byly bez větších problémů naplněny.“* (Richard Koubek, Svaz průmyslu a dopravy in MF DNES, 2015). Argumentace také často směřovala k tomu, že odborní pracovníci mají lepší uplatnění (například i v zahraničí) než absolventi všeobecných škol. Jedním z argumentů bylo také, že řemeslníci mohou vydělávat i stejné peníze jako absolventi vysokých škol. Posledním argumentem je, že státní závěrečné zkoušky jsou několikanásobně levnější než státní maturity. *„Na rozdíl od státních maturit, které se letos moc nepovedly, mají stát učňovské zkoušky několikanásobně méně. Ročně vyjdou zhruba na deset milionů korun.“* (Dana Kočková, NÚOV in MF DNES, 2012).

## 5.2 Rámec nedostatku kvalifikovaných pracovníků (R2)

Druhým identifikovaným rámcem je rámec nedostatku kvalifikovaných pracovníků. České školství neprodukuje dostatečné množství absolventů, kteří by splňovali kvalifikační podmínky zaměstnavatelů. Dlouhodobě se setkáváme, především u vybraných oborů jako je stavebnictví, s nedostatkem pracovní síly. Zaměstnavatelé se snaží pracovní pozice obsadit i zaměstnanci ze zahraničí, nicméně jim to v žádném případě nestačí. Nejen že si stěžují na nedostatek zaměstnanců, další problém spatřují v tom, že české školství nedokáže produkovat dostatečně kvalifikované absolventy. Ti se pak nedokáží přizpůsobovat novým technologickým změnám i samotnému trhu práce. Volají tak po zvýšení kvality na odborných učilištích, ale snaží se problém řešit i jinak.

Hlavními sponzory tohoto rámce jsou tedy především zaměstnavatelé. Ať už samotné firmy, svazy zaměstnavatelů (Svaz podnikatelů ve stavebnictví, Svaz průmyslu a dopravy atd.) nebo hospodářská komora. *„Potřebovali bychom navýšit počty pracovníků asi o dvě třetiny. Jestliže se v současnosti učí pro stavební obory asi deset tisíc učňů, my bychom potřebovali třikrát tolik.“* (Miloslav Mašek, Viceprezident svazu podnikatelů ve stavebnictví in Právo, 2007). Některé odvětví se setkávají nejen s nedostatkem zaměstnanců, ale také s jejich dlouhodobým ubýváním. *„Soustavně klesá zájem o učňovské školství a v*

*potravinářském průmyslu je velmi citelný nedostatek lidí hlavně do výroby v pekařství, maso zpracovatelské a mlékárenské výrobě.*“ (Dana Večeřová, mluvčí Potravinářské komory in Lidové noviny, 2011).

Nejzávažnějším problémem tohoto rámce je zejména nedostatek a ubývání vyučených pracovníků. *„Jedním z oborů, kde bijí na poplach nejsilněji, je stavebnictví. V něm se nedostává minimálně padesáti tisíc pracovních sil. Podobné je to ale i ve strojírenství,“* (František Holec, viceprezident Hospodářské komory in Lidové noviny, 2008). Problém je dále spatřován v nekvalitní zastaralé výuce na odborných učilištích, která se nepřizpůsobuje trhu práce. Absolventi učilišť mnohdy po ukončení studia navíc začnou pracovat v úplně jiném oboru a k tomu vystudovanému se již nevrátí. *„Zástupci zaměstnavatelů si tak hromadně stěžují, že mladých absolventů učilišť a středních odborných škol s technickým zaměřením rychle ubývá, a navíc i velká část těch, kteří sice potřebné vzdělání mají, nakonec v oboru nezůstává.“* (Francová, 2011 in Lidové noviny).

Prosazováním rámce si sponzoři především slibují kvalifikovanější pracovní sílu a zároveň vyřešení problému jejího nedostatku. Je jim však jasné, že ke zlepšení situace bude potřeba mnoho let, možná dokonce desetiletí.

### 5.2.1 Úroveň problému (R2)

*„To, že stát nemá přehled o aktuálních potřebách trhu práce, hlavně se zaměřením na jednotlivé regiony, je, mírně řečeno, smutné.“* (Miloš Rathouský, Svaz průmyslu a dopravy in Lidové noviny, 2013). Příčiny tohoto problému lze spatřit několik. Sponzoři většinou hází vinu na stát a vyčítají mu nedostatečnou snahu o řešení situace. Hovoří o selhání státu, kdy stát není schopen zajistit skrze školství dostatek kvalifikovaných pracovníků. *„Podle mého názoru neexistuje koncepce, natož systém učňovského školství, do kterého by byl aktivně zapojen jak stát, tak kraje, profesní svazy i privátní sektor.“* (Lenka Ulrychová, organizátorka soutěže For Arch in MF DNES, 2007). Také samotní studenti bývají často označováni za viníky, jelikož se nechtějí účastnit rekvalifikací a také mnohdy nezůstávají ve svém oboru ba dokonce ihned po ukončení školy nastupují na úřad práce a zaměstnání v oboru neshání. *"Poptávka po našich absolventech je poměrně vysoká, ale mnozí nemají chuť pracovat."* (Lucie Šimková, mistrová SOU in Lidové noviny, 2004). Poslední příčinou je opět zkreslený názor na řemeslo. *„Zkreslený názor veřejnosti na stavebnictví. Lidé se stále domnívají, že jde o obor, kde se pracuje v nezdravém prostředí a v nepříznivých klimatických podmínkách, že*

*hlavními nástroji jsou krumpáč, lopata a kolečko. Bohužel i u mladé generace přetrvává zkrslý názor, že manuální práce je něco, čemu by se měli vyhnout a prakticky všichni se snaží studovat.*“ (Miloslav Mašek, Svaz podnikatelů ve stavebnictví in Právo, 2007)

Hodnoty, které sponzoři zastávají jsou velmi podobné jako u předchozího rámce. Jsou to především schopní a kvalifikovaní pracovníci v průmyslu a dále znovu tradice průmyslu v České republice a její udržení. „*V současnosti začíná být velký zájem o kvalitní pekařské a uzenářské výrobky, pokud možno vyráběné tradiční formou. Zvyšuje se tedy i zájem o vyučení v oboru pekař a řezník.*“ (Zdeňka Matoušková, ředitelka SOU in Právo, 2015).

Poškozené strany jsou v tomto případě zaměstnavatelé a podniky a z toho důvodu pak celý český průmysl. Z tohoto důvodu se snaží samotní zaměstnavatelé hledat cesty k získání pracovní síly a už se nespolehnají na stát. Vytvářejí například z vlastní iniciativy svá učňovská střediska. Zástupci podniků pak objíždí základní školy a snaží se do jejich vlastního učiliště přitáhnout zájemce. Mnohdy nabízejí i různé výhody. Studenti po absolvování učiliště nastupují do práce přímo k nim do firmy. „*Abychom studenty nalákali, vymysleli jsme stipendijní program. Nechtěli jsme vyplácet každý měsíc paušální částku všem bez rozdílu. Rozdělili jsme to podle oborů, ale i docházky a chování. Dříve jsme do programu přijímali 15 dětí ročně, letos to bude přes 20.*“ (Lubomír Janda, vedoucí oboru vzdělávání ve firmě Mubea, MF DNES 2013). Stát se snaží nedostatek řešit mnohými opatřeními. V prvním případě jde již o zmiňovanou Státní závěrečnou zkoušku, která má pomoci absolventům s praxí a lepší orientací na trhu práce. Důležitou roli ve zkoušce hrají právě zaměstnavatelé. „*Zaměstnavatelé se díky nové zkoušce budou moci spolehnout, že existuje nějaká laťka. Právě oni se na přípravě zkoušek velkou měrou podíleli.*“ (Dana Kočková, NÚV in MF DNES, 2008). MPSV se snaží reagovat na proměny na trhu práce a poskytovat pak podklady pro vzdělávání odborným učilištím. „*Ministerstvo práce a sociálních věcí teď připravuje projekt, který by měl předvídat kvalifikační potřeby. Takže se do budoucna počítá s tím, že sofistikovaný systém, z něhož bude patrné, jaké profese jsou na trhu práce nejvíce potřebné a kde, bude existovat.*“ (Bannert, vedoucí oboru vzdělávání na MŠMT in Lidové noviny, 2013). Důležitým nástrojem je dále spolupráce zaměstnavatelů s odbornými učilišti. Většinou jde o určité formy praxe, které žáci během studia navštěvují. Zaměstnavatelé si na praxích pak často vybírají šikovné učně a po dokončení studia jim nabízejí zaměstnání. „*Výukové polygony vytvářejí školy ve spolupráci s firmami, čímž umožní žákům získat praktické zkušenosti v reálném prostředí. V podstatě tak projekt navazuje na již zaniklé učňovské linky. Pro výukové polygony platí přísná specifická kritéria. Nejde jen o používání nových technologií a materiálů, ale především o reálnost.*“ (Vít Hoffman, mluvčí projektu Řemeslo

žije! in MF DNES, 2011).

Především nutností zajištění pracovní síly pro český průmysl argumentují sponzoři. Česká republika je tradičně průmyslový stát a nedostatek zaměstnanců brání rozvíjení ekonomiky. *„Průmysl byl, je a dlouho bude základem české ekonomiky. Během pěti až deseti let však odejde poslední technicky vzdělaná generace vyučených, středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných techniků, kteří byli základem českého průmyslu, a náhrada prakticky není. Hrozí takřka kolaps.“* (Jaroslav Hanák, prezident Svazu průmyslu a dopravy in MF DNES, 2012). Argumentují velice znepokojivými závěry, ke kterým by v případě přetrvávajícího nedostatku a úbytku zaměstnanců mohlo dojít. *„Nepříznivý demografický vývoj spolu s nezájmem studentů o práci rukama tak hrozí nevyhnutelným stavem, kdy za pár let bude v Česku absolutní nedostatek zkušených dělníků a řemeslníků.“* (Adrian Suchánek, personální ředitel firmy Wincott People in Právo, 2013).

### 5.3 Rámec nadbytečnosti odborných učilišť (R3)

Posledním identifikovaným rámcem je rámec nadbytečnosti odborných učilišť. V rámci je především rozebíráno to, že Česká republika má velmi vysoký podíl lidí, jejichž vzdělání je zakončené výučním listem. Nevolá se přímo po zrušení učňovského vzdělávání, ale po jeho zásadním omezení. Český školský systém by měl produkovat především univerzálnější a všeobecnější studenty, a ne jednostranně zaměřené. Absolventi odborných učilišť se potýkají s nejvyšší nezaměstnaností. Dále po absolvování učiliště mají mnohdy zavřené dveře k dalšímu vzdělávání. Absolventi učilišť nejsou schopni dostatečně se přizpůsobovat pracovnímu trhu jako absolventi všeobecnějších oborů. Úroveň vzdělání se také značně projevuje na ekonomické situaci a mělo by být v zájmu státu mít co nejvzdělanější obyvatelstvo.

Jako hlavní sponzoři rámce vystupují především různí experti (Scio, EDUin atd.). Experti na vzdělávání zastávající tento rámec hovoří o potřebě více vzdělané populace. *„Celosvětově platí, že čím vyšší úroveň vzdělání, tím nižší míra nezaměstnanosti. Do učebních oborů přece jen chodí lidi s nižší vzdělanostní úrovní a ze slabších sociálních poměrů.“* (Jiří Vojtěch, NÚV in Právo, 2014). Jako sponzor vystupovala také například bývalá ministryně školství Petr Buzková. Během analyzovaného období se ve funkci vystřídal dohromady 14 ministrů školství, což bude pravděpodobně také důvodem jakési nejednoznačné koncepce vzdělávání. *Přeměnou odborných učilišť chci zvrátit nepoměr mezi učilišti a gymnázii*

v Česku.“ (Buzková in Mladá fronta DNES, 2006).

Za hlavní problém označují sponzoři příliš vysoký podíl absolventů ale i nastupujících do prvních ročníků odborných učilišť. Tito absolventi jsou podle nich velmi neflexibilní a nedokáží se rychle přizpůsobovat technologickým ale i jiným změnám. „*Jak společnost Scio, tak zaměstnavatelé se shodují, že jsou pryč doby, kdy stačila specializace na jeden obor na celý život. Podle Scia je právě tato skupina nejvíce ohrožena dlouhodobou nezaměstnaností hlavně kvůli nedostatečné všeobecné gramotnosti, jazykové i technologické komunikaci.*“ (Scio in Lidové noviny, 2011). Stěžují si také na kvalitu výuky na odborných učilištích a na přílišné jednostranné zaměření. „*Problémem je také to, že školy učně řemeslo nenaučí pořádně. Zůstanou tak v podstatě nezaměstnatelní a brzy utíkají k jiným profesím.*“ (Tomáš Feřtek, EDUin in MF DNES, 2013).

Prosazováním tohoto rámce chtějí sponzoři docílit několika, dle nich velmi pozitivních závěrů. Jedná se zejména o větší univerzálnost absolventů středních škol. „*V každém oboru dochází k velmi rychlým technologickým změnám. Ekonomika potřebuje hlavně takové pracovníky, kteří budou schopni adaptovat se na změny.*“ (Kartous, Hospodářská komora, Lidové noviny, 2011). Dále si od toho slibují snížení nezaměstnanosti, díky lepší uplatnitelnosti absolventů. „*Absolventi škol, kteří se vyučili a nedosáhli maturity, mají nejčastěji problém sehnat práci. Mezi nezaměstnanými bylo 26 400 vyučených, což znamená 40 procent absolventů bez práce.*“ (ÚOV in Právo, 2004). V poslední řadě pak jde o celkovou vyšší vzdělanost a tím pádem přiblížení se západním modernějším zemím.

### 5.3.1 Úroveň problému (R3)

Jako hlavní viník je označen především špatně nastavený školský systém, který produkuje nevšestranné studenty. Zároveň nechal z učilišť vytvořit instituce, kam chodí žáci s nejnižšími studijními aspiracemi. Viníkem jsou také samotná učiliště, která se snaží za každou cenu udržet obory, o které není absolutní zájem. „*Musí se v první řadě změnit způsob financování regionálního školství. Nyní se hraje na počet studentů, a proto vznikají tyto problémy.*“ (Marcel Chládek, ministr školství in Lidové noviny, 2014).

Hodnoty a morální soudy, které zastávají sponzoři jsou především vysoká kvalifikace a vzdělanost. „*Česká republika, jejíž ekonomicky produktivní populace je ze 40 procent tvořena nízké kvalifikovanými lidmi, bude moci zaměstnat okolo roku 2020 asi 15 procent takových lidí.*“ (Kartous, mluvčí Scia in Lidové noviny, 2011). Hodnotu pro ně také hraje

všeobecnost a schopnost přizpůsobovat se novými technologiím a postupům. „*Základními kompetencemi by měli být vybaveni všichni bez ohledu na to, jestli se vzdělávají na gymnáziu, odborné střední škole či učilišti. To v našem případě evidentně není splněno.*“ (Jana Straková, koordinátorka výzkumu o českém vzdělávání in MF DNES, 2013). Jako jednu z hodnot vnímají mimo jiné snahu o přiblížení se západu.

Poškozené strany jsou v tomto případě absolventi učilišť a také zaměstnavatelé. Absolventi z toho důvodu, že je střední škola nedokázala kvalitně univerzálně připravit na budoucí zaměstnání a zaměstnavatelé z toho důvodu, že nemohou sehnat odpovídající pracovní sílu schopnou přizpůsobovat se.

O konkrétních navrhovaných řešeních se nicméně v rámci aktéři mnoho nezmiňovali. Jedním z nich bylo zavedení více čtyřletých gymnázií na úkor učilišť. „*Kraje si to budou moci zařídit samy, někde zřídí nové gymnázium, jinde transformují střední odborné učiliště na gymnázium.*“ (Buzková, MF DNES, 2006). Dalším řešením pak byl návrh na zvýšení počtu studentů všeobecných středních škol, přičemž by se následným odborným odvětvím doučilo v navazujících formách vzdělávání. „*Dítě by udělalo maturitu a pak se případně v kratším kurzu doučilo řemeslo.*“ (Bohumil Kartous, EDUin in Lidové noviny, 2011).

Přístupů argumentace je pak několik. V první řadě je to, že studenti OU mají zpravidla zapovězenou cestu k dalšímu vzdělávání. „*Získáte všeobecné vzdělání a odložíte definitivní rozhodnutí o své budoucnosti. Po čtyřech letech si v podstatě můžete vybrat, jestli se stanete strojařem, nebo lékařem. Když půjdete rovnou na strojírenské učiliště, je jasné, že budete pravděpodobně pracovat ve strojírenství.*“ (Karel Fryč, Lidové noviny, 2011). Druhým argumentem bývá kritika výuky na odborných učilištích, kdy se studenti učí zastaralým technologiím a obecně vykazují známky velmi nízké všeobecnosti. „*Školy evidentně nabírají učně či středoškolské studenty spíše podle jejich preferencí než podle kvalifikované objednávky trhu práce.*“ (Ivo Jupa, NÚV in Právo, 2013). „*Studenti se na technických oborech často učí se zastaralými technologiemi a na strojích, které ve fabrikách už nikde nenajdou. Potom jim při příchodu na trh chybí schopnost se rychle do firmy zapojit.*“ (Martin Kuba, ministr průmyslu a obchodu in MF DNES, 2012). Nízká kvalita výuky na OU se pak také projevuje, když absolventi vstoupí na trh práce. „*Problémem je podle něj také to, že školy učně řemeslo nenaučí pořádně. Zůstanou tak v podstatě nezaměstnatelní a brzy utíkají k jiným profesím.*“ (Tomáš Feřtek, EDUin in MF DNES, 2013).



## **5.4 Výsledné schéma analýzy**

V následující tabulce je vyobrazeno výsledné schéma analýzy rámců. Jsou zde stručně popsány všechny úrovně analýzy a jejich složky. Schéma přikládám pro lepší orientaci v analýze a problematice.

<b>Úroveň tematické oblasti</b>			
Název tematické oblasti	Vzdělávání na odborných učilištích		
Fórum soutěžení mezi rámci	Mediální diskurs		
Soutěžící rámce	R1: Rámec zvyšování atraktivity odborných učilišť	R2: Rámec nedostatku kvalifikovaných pracovníků	R3: Rámec nadbytečnosti odborných učilišť
<b>Úroveň rétorického rámce</b>			
Sponzoři	NÚOV, ředitelé učilišť, MŠMT, kraje, MPO	Zaměstnavatelé, podniky, svazy zaměstnavatelů, Hospodářská komora ČR, MPSV	Experti na vzdělávání (EDUin, Scio), Ministryně Buzková
Soutěžící problémy	Nezájem studentů o OU, nízká kvalita studentů OU	Nedostatek kvalifikovaných pracovníků, nekvalitní výuka na OU	Vysoký podíl absolventů OU, nízká kvalita a všeobecnost absolventů
Veřejně politické důsledky	Zvýšení zájmu o řemeslo, dostatek kvalifikované pracovní síly	Zlepšení situace s nedostatkem zaměstnanců	Větší univerzálnost absolventů středních škol, vyšší vzdělanost, lepší uplatnění
<b>Úroveň problému</b>			
Popis problému	Oproti minulosti se značně snížil počet studentů OU, na OU navíc nastupují studenti s nejhoršími výsledky	ČR jako průmyslová země s nedostatkem kvalifikovaných pracovníků, úbytek pracovníků	České školství produkuje nadměru absolventů OU, kteří jsou zároveň málo kvalifikovaní a neuplatnitelní
Příčiny a viníci	Demografický vývoj, rodiče, studenti, zkršený názor na řemeslo	Stát, absolventi OU, zkršený názor společnosti na řemeslo	Školský systém ČR, odborná učiliště
Hodnoty a morální soudy	Tradice řemesla, kvalifikovaná pracovní síla	Tradice řemesla v ČR, kvalifikovaná pracovní síla	Vyšší vzdělanost, přiblížení se západu
Poškozené strany	Učiliště, zaměstnavatelé	Průmysl, zaměstnavatelé	Absolventi učilišť, zaměstnavatelé
Návrh řešení	SZZk, státní maturity, mistrovská zkouška, stipendia	Vytváření vlastních učňovských středisek, SZZk, spolupráce firem a škol	Více studentů všeobecnějších typů středních škol, kurzy
Přístup k argumentaci	Zbytečně moc studentů maturitních oborů, dobré uplatnění v zahraničí, nedostatek pracovní síly	Nutnost zajištění pracovní síly, kolaps průmyslu	Zapovězená cesta k dalšímu vzdělávání, nízké uplatnění, špatná kvalita výuky

## 6 Závěr a diskuse

Cílem bakalářské práce by popsání mediálního obrazu učňovského vzdělávání na základě identifikace rétorických rámců. Hlavní osu práce tvořila analýza rámců, díky které jsem dokázal odpovědět na výzkumný cíl práce a zvolené výzkumné otázky. V rámci této kapitoly ještě znovu zodpovím všechny předem stanovené otázky. Nejprve šlo o identifikaci soutěžících rámců v mediálním diskursu. Identifikoval jsem tři základní rámce: 1, Rámec zvyšování atraktivity odborných učilišť, který udává nízký počet zájemců o vzdělávání na učilištích a potřebu tento počet zvýšit, především z důvodu vysoké poptávky po absolventech takovýchto oborů. 2, Rámec nedostatku kvalifikovaných pracovníků, který hovoří o naprostém nedostatku pracovní síly v určitých oborech. Tento rámec volá zejména po vyšší produkci absolventů odborných učilišť a dále také zvýšení jejich kvality. 3, Rámec nadbytku odborných učilišť, kde se mluví převážně o vysokém podílu nastupujících studentů do učňovských oborů a jejich nadbytečnosti, zejména pro trh práce. Dále mě zajímalo, jak je v daných rámcích učňovské školství popisováno. V jednotlivých rámcích bylo popisováno různě. V prvním rámci jako o jedné z nejdůležitějších forem školství, jelikož Česká republika potřebuje výrazně zvýšit počet kvalifikovaných řemeslníků a pracovníků v průmyslu. Druhý rámec pak o učňovském školství pojednával jako o nedostačujícím, co se týče naplnění poptávky zaměstnavatelů a kvalifikace absolventů. Poslední rámec popisoval tamější vzdělávání jako naprosto nedostačující až zbytečné, především proto, že Česká republika potřebuje vzdělanější obyvatelstvo a také z důvodu, že výuka na učilištích je naprosto nevyhovující, například co se týče potřeb pracovního trhu. Argumenty se také lišily podle rámce. První a druhý rámec argumentovaly převážně potřebou kvalifikované pracovní síly, kterou můžou produkovat převážně odborná učiliště a také tradicemi řemesla u nás. Třetí rámec naopak argumentoval potřebou více všeobecně vzdělaného obyvatelstvo schopného přizpůsobovat se novým převážně technologickým změnám na trhu práce. Konkrétní cíle spojované s učňovským vzděláváním byly hlavně zvýšení jeho kvality a zájmu a jeho obory. Na základě toho se velmi často hovořilo o projednávaných či již implikovaných politických opatření. Nejvíce se mluvilo o takzvané Státní závěrečné zkoušce, která by měla zvýšit prestiž učilišť. Dále byly zmiňovány například stipendia, které vyplácely kraje úspěšným studentům. Hovořilo se také o státní maturitě, která má jako jeden z cílů, zvýšit podíl studentů učňovských oborů. Zmiňována byla například i nová mistrovská zkouška. Hlavní sponzoři se opět lišili podle rámce. V prvním rámci se jednalo převážně o ministerstva (MŠMT, MPO), samotná učiliště a dále Národní Ústav o odborné vzdělávání. Druhý rámec byl sponzorován

zaměstnavateli a svazy zaměstnavatelů, dále Hospodářskou komoru a Ministerstvem práce a sociálních věcí. Sponzoři třetího rámce byli převážně experti na vzdělávání.

## 7 Summary

The main purpose of the work was to describe the media image of apprentice education. It was mostly about identifying the frameworks appearing in the media discourse. I identified three basic frameworks: 1, Framework of attractiveness of apprentice schools 2, Framework of lack of skilled workers 3, Framework of surpluses of apprentice education. During the analysis, I found that apprentice education are mainly referred to as poor quality. The Czech Republic needs more flexible high school graduates.

## 8 Literatura a zdroje

- BURTON, Graeme. Úvod do studia médií. Brno: Barrister & Principal, 2001. ISBN 80-85947-67-6.
- COHEN, B. C. The press and foreign policy. NJ: Princeton University press, 1963, 300 s.
- ENTMAN, Robert M. Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. Journal of Communication [online]. 1993, 43(4), 51-58, ISSN 0021-9916. Dostupné z: <https://academic.oup.com/joc/article/43/4/51-58/4160153>
- GOFFMAN, E. Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience. New York: Harper & Row, 1974, 600 s. ISBN 978-0-06-090372-5.
- JEŘÁBEK, H. Úvod do sociologického výzkumu [online]. Praha: Karolinum, 1992. Dostupné z: <http://web.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/jerabek3/jerabek.htm>
- KATRŇÁK, T. Odsouzení k manuální práci: vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 190 s. ISBN 80-864-2929-6.
- KOČKOVÁ, Dana. Nová závěrečná zkouška, kvalita pro učňovské školství. Praha: NÚV, 2012. ISBN 978-80-87063-85-9.
- KŘÍŽOVÁ, E., TRHLÍKOVÁ, J., ÚLOVCOVÁ, H., VOJTĚCH, J. Přejít absolventů maturitních oborů SOU do praxe a jejich uplatnění na trhu práce. Praha: NÚV, 2008, 33 s.
- Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2017/18. České školní inspekce [online]. Praha: ČŠI, 2018 [cit. 2020-07-30]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/Obr%03%a1zky%20ke%20%04%8dl%03%a1nk%03%a1>

[5%afm/2018/Vyrocní-zprava-CSI-2017-2018\\_final-verze.pdf](#)

MATEJŮ, P., STRAKOVÁ, J. (Ne)rovné šance na vzdělání: vzdělanostní nerovnosti v České republice. Vyd. 1. Praha: Academia, 2006, 411 s. ISBN 80- 200-1400-4.

MCCOMBS, Maxwell. The Agenda-Setting Function of the Press. In.: OVERHOLSER Geneva (ed.) a Kathleen HALL JAMIESON (ed.). The press. New York: Oxford University Press, 2005. ISBN 0-19-517283-3.

ŠKOLSKÝ ZÁKON. MŠMT [online]. Praha, 2018 [cit. 2020-07-30]. Dostupné z:

<https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon>

MORÁVEK, Jan. Analýza rámců. In: NEKOLA, Martin, GEISLER, Hana a Magdaléna MOURALOVÁ. Současné metodologické otázky veřejné politiky. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1865-4.

Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním – 2019. Národní ústav pro vzdělávání [online]. Praha: NÚV, 2019 [cit. 2020-07-30]. Dostupné z:

<https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-05/Nezamestnanost-absolventu-skupiny-oboru-vzdelani/12>

NEWTON Media, a.s. Newton [online]. 2019. Dostupné z:

<https://www.newtonmedia.cz/cs/sluzby/archiv>

POTŮČEK, Martin. Veřejná politika. Praha: C.H. Beck, 2016, 309 s. ISBN 978-80-7400-591-6.

REIFOVÁ, I., SCHULZ, W. Analýza obsahu mediálních sdělení. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2004, 152 s. ISBN 80-246-0827-8.

REIN, Martin, SCHÖN, Donald. Frame reflection: toward the resolution of intractable policy controversies. New York: BasicBooks, 1994, 247 s. ISBN 04-650-2506-4.

REIN, Martin, SCHÖN, Donald. Frame-critical policy analysis and frame-reflective policy practice. Knowledge and Policy. 1996, 9, p. 85-104.

REIN, Martin, SCHÖN, Donald. Reframing policy discourse. In Argumentative Turn in Policy Analysis and Planning. Edited by F. Fischer. London, UK: Routledge, 2002 s.

SIMONOVÁ, Natálie, SOUKUP, Petr. Reprodukce vzdělanostních nerovností v České republice po sametové revoluci v evropském kontextu [online]. Sociologický časopis. 2009, roč. 45, č. 5. Dostupné z:

[https://www.researchgate.net/publication/40660204\\_Reprodukce\\_vzdelanostnich\\_nerovnosti\\_v\\_Ceske\\_republice\\_po\\_sametove\\_revoluci\\_v\\_evropskem\\_kontextu](https://www.researchgate.net/publication/40660204_Reprodukce_vzdelanostnich_nerovnosti_v_Ceske_republice_po_sametove_revoluci_v_evropskem_kontextu)

STRAUSS, Anselm, CORBIN, Juliet. Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie. Boskovice: Albert, 1999. 228 s. ISBN 80-85834-60-X.

Struktura středoškolských absolventů v EU. Infoabsolvent [online]. Praha: Národní pedagogický institut České republiky, 2017 [cit. 2020-07-30]. Dostupné z:

<https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/0-0-08>

ŠVARŤÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ, Klára a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: Pravidla hry. Praha: Portál, 2007, 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

ÚROVEŇ VZDĚLÁNÍ OBYVATELSTVA PODLE VÝSLEDKŮ SČÍTÁNÍ LIDU. Český statistický úřad [online]. Praha: ČSÚ, 2014 [cit. 2020-07-30]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/20536250/17023214.pdf/7545a15a-8565-458b-b4e3-e8bf43255b12?version=1.1>

VESELÝ, A., NEKOLA, M. Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe. Praha: SLON, 2007. ISBN 978-80-86429-75-5.

VESELÝ, Arnošt. Vymezení a strukturace problému ve veřejné politice. Praha: Karolinum, 2009, 262 s. ISBN 978-80-246-1714-5.

Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků a studentů ve středním a vyšším odborném vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se stavem v Evropské unii. Národní ústav pro vzdělávání [online]. Praha: NÚV, 2017 [cit. 2020-07-30].

Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-137>

VÝZKUM ČTENOSTI TISKU - MEDIA PROJEKT: Základní výsledky za 2. a 3. čtvrtletí 2018. Unie vydavatelů [online]. 2019 [cit. 2020-07-30]. Dostupné z:

[http://www.unievydavatelu.cz/cs/unie\\_vydavatelu/medialni\\_data/vyzkum\\_ctenosti](http://www.unievydavatelu.cz/cs/unie_vydavatelu/medialni_data/vyzkum_ctenosti)

## 9 Přílohy

### Příloha č. 1, Teze bakalářské práce

**Jméno studenta/studentky:** Petr Stříbrný

**Název v jazyce práce:** Mediální obraz učňovského školství

**Název v anglickém jazyce:** Media image of apprentice education

**Klíčová slova:** Mediální obraz, masová média, mediální analýza, vzdělávání, učňovské vzdělávání, učiliště, mediální agenda, analýza rámců, rámování, newton media, kvalitativní výzkum, kvalitativní analýza

**Klíčová slova anglicky:** media image, mass media, media analysis, education, apprentice education, vocational school, media agenda, frame analysis, framing, newton media, qualitative research, qualitative analysis

**Akademický rok vypsání:** 2018

**Jazyk práce:** český

**Typ práce:** bakalářská

**Ústav:** Katedra sociologie

**Vedoucí / školitel:** Mgr. Magdalena Mouralová, Ph.D.

**Obor práce:** Sociologie a sociální politika

### **Teze bakalářské práce (výzkumný projekt)**

#### **A. Vymezení výzkumného problému,**

Práce se bude věnovat proměně mediálního obrazu učňovského vzdělávání v České republice. Budu se zabývat tím, jak se od přijetí nového školského zákona z roku 2004 hovoří v médiích o učňovském školství a jak vypadá mediální obraz učňovského vzdělávání. O vzdělávání učňů v ČR a historii jeho vývoje již bylo vytvořeno mnoho výzkumů, především diplomových prací (např. Knedla 2013, Doležal 2010, Tuška 2012) nicméně tyto práce řešily reálnou podobu vzdělávání, jeho nedostatky a popisovaly jeho vývoj. Já se však oproti tomu budu zabývat jeho mediálním obrazem a také proměnou a vývojem jeho mediálního obrazu. Z této oblasti jsem však našel práce, opět se však jednalo pouze o závěrečné práce. Z roku 2017 bakalářskou práci zabývající se mediálním obrazem inkluzivního vzdělávání (Pejšová, 2017) a z roku 2006 pak práci diplomovou zkoumající mediální obraz školní tělesné výchovy (Nosek, 2006), kdy práce čerpaly buď z tisku, nebo z internetových článků. Mediální obraz je vhodné tvořit tehdy, pokud chceme utřídit a následně analyzovat z médií informace takové, které se zabývají problematikou učňovského vzdělávání. Je vhodný pro vytvoření kvantitativního rozboru, zahrnujícího četnost zpráv o daném tématu, vyznění zpráv atp.

#### **B. Cíle práce,**

Cílem mé práce bude zmapovat a popsat obraz učňovského vzdělávání tak, jak se o něm psalo v médiích mezi lety 2005-2018. Média určují, o čem se má ve společnosti přemýšlet (Cohen, 1963). Důraz a význam, jaký média přikládají určitému problému, a způsob jeho prezentování tedy ovlivňuje, jak publikum téma vnímá a přijímá, jakou mu přisoudí důležitost a jak o něm bude přemýšlet. (McQuail 2002:304) Proto je velmi důležitým veřejně-politickým faktorem to, jak a kdy se o problému mluví v médiích. Mým cílem je popsat výskyt tématu v čase a dále popsat proměny mediálního obrazu učňovského školství. Tyto proměny se

pokusím vysvětlit.

### **C. Výzkumné otázky,**

*V jakých obdobích a jak moc se v médiích píše o učňovském vzdělávání?*

- *Mění se výskyt tématu v čase?*
- *Jaké faktory/události téma dostávají do novin?*

*Jaké obrazy učňovského vzdělávání se v médiích objevují?*

- *Jak je učňovské školství popisováno?*
- *Jaké cíle jsou s učňovským vzděláváním spojovány?*
- *O jakých politických opatřeních se mluví?*
- *Kdo je nositelem a podporovatelem těchto obrazů?*

### **D. Základní teoretická východiska,**

Ve své práci budu vycházet z teorie rámování, tzv. Framing. Autorem teorie rámování v sociologii je Ervin Goffman, který své myšlenky popsal v knize *Frame Analysis*, kde vysvětluje, že pro efektivní zpracování informace, je nutné aplikovat interpretativní schéma (rámeček), pomocí něhož informace roztřídíme a smysluplně interpretujeme. (Goffman, 1974: 24).

Následně při studiu zpravodajství vznikly aplikované přístupy k teorii rámování. Poprvé se pokusil zakotvit teorii v mediálních studiích Robert M. Entman: „*Zarámovat znamená vybrat některé aspekty vnímané reality a zvýznamnit je v komunikovaném textu tak, aby*

*prosazovaly určitou definici problému, kauzální interpretaci, morální hodnocení a/nebo doporučení.*“ (Entman 1993: 52) Jak uvádí Hendl, rámcová analýza je pro nás vhodnou

metodou, jak organizovat, systematizovat, prozkoumávat a následně interpretovat textové nebo datové soubory. (Hendl 2012: 217-218) Po identifikaci počátečních témat označíme data, následuje konstrukce rámu a poté sumarizace a syntéza dat. (Hendl 2012: 218).

Framing velmi souvisí s nastolováním agendy, tzv. agenda-setting. Ta souvisí s tím, že stupeň zdůraznění kladený na události v médiích ovlivňuje prioritu přisuzovanou těmto událostem veřejností. (McCombs, 2009) Ve své práci budu postupovat tak, že v předem vybraných textech z tiskovin týkajících se učňovského školství najdu a definuji rámce, s pomocí nichž pak budu interpretovat dané texty a výstupy z nich. Budu sledovat, jak často a v jakých situacích se dané rámce vyskytují. Budu se snažit například dopátrat určitých souvislostí,



například proč se v dané době o učňovském vzdělávání hovoří více, zda je to například způsobeno ekonomickou změnou atp.

### **E. Předběžný výzkumný plán,**

Odpovědi na své otázky se budu snažit pomocí rámcové analýzy novinových článků o učňovském vzdělávání. Mým vzorkem tedy budou všechny relevantní články, z předem vybraných tiskovin o učňovském vzdělávání, vydané v novinách mezi lety 2004 – 2018. Články získám přes mediální archiv Newton media a budu je dále analyzovat podle rámcové analýzy, kdy s pomocí vytvořených rámců budu popisovat změny v mediálním obrazu, jejich příčinné souvislosti.

### **Zdroje**

- Doležal, J. (2010). Vývoj učňovského školství a současná realita. Brno. Masarykova univerzita
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*. Vol. 43, no. 4, s. 51-58. ISSN 0021-9916.
- Goffman, E. (1974). *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. New York: Harper & Row. 600 s. ISBN 978-0-06-090372-5
- Hendl, J. (2012): *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Knedla, D. (2013) *České učňovské školství na rozcestí*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd.
- Laws, D. – M. Rein. 2003. Reframing practice. In Hajer, M. A. – Wagenaar, H. *Deliberative Policy Analysis: Understanding Governance in the Network Society*. Cambridge: Cambridge University Press
- McCOMBS, M. (2009). *Agenda setting: nastolování agendy – masová média a veřejné mínění*. Praha: Portál. 251 s. ISBN 978-80-7367-591-2.
- McQuail, D. (2002). *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha, Portál
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR [online]. MŠMT. 2018. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/>
- Statistiky školství MŠMT. [online]. MŠMT. 2018. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi>
- Trampota, T. a Vojtěchovská, M. *Metody výzkumu médií*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. 296 s. ISBN 978-80-7367-683-4.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), in: Sbíрка zákonů České republiky, 2004, částka 190, s. 10262–10324.

## Příloha č.2, Seznam analyzovaných mediálních výstupů

Název článku	Periodikum	Datum zveřejnění
Učni nejčastěji bez práce	Právo	27.02.2004
Státní maturity budou pohromou pro učně	Mladá fronta DNES	29.05.2004
Učni se nechtějí vzdělávat a utíkají na úřady práce	Lidové noviny	01.09.2004
Praxe učňů zvýší stavy	Právo	22.09.2004
Po skončení praxe mohou učni získat místo	Právo	21.04.2005
Před revolucí bylo dvakrát více učňů	Lidové noviny	02.05.2005
I učni budou skládat jednotnou zkoušku	Mladá fronta DNES	18.07.2005
Jednotné závěrečné zkoušky učňů	Právo	05.10.2005
Učně také čeká jednotná zkouška	Lidové noviny	29.11.2005
Buzková: Z učilišť budou gymnázia	Mladá fronta DNES	02.02.2006
Chystá se nová závěrečná zkouška pro učně	Právo	31.05.2006
Zkoušky zvýší prestiž učňů	Lidové noviny	09.10.2006
Učňů pořád ubývá	Blesk	19.04.2007
Učni otestují nové závěrečné zkoušky	Právo	06.06.2007
Učni? Nedostatkové zboží	Mladá fronta DNES	12.06.2007
Učňové jsou žádaní	Lidové noviny	03.09.2007
Učni a studenti prověří znalosti	Mladá fronta DNES	12.09.2007
Jak přilákat, ale i vybírat učně	Lidové noviny	21.09.2007
Potřebujeme ztrojnásobit počty učňů	Právo	03.10.2007
ODS se zaměří na učně	Blesk	13.05.2008
Učně čeká jednotná zkouška	Mladá fronta DNES	14.05.2008
Školy a podniky: nové zkoušky pro učně	Právo	21.05.2008
Firmy, vchovejte si učně	Lidové noviny	11.10.2008
Učni už skládají nové zkoušky	Lidové noviny	08.06.2009
Kraje lákají učně do škol penězi	Lidové noviny	11.02.2010
Jak získat učně? Kraj zaplatí za docházku	Mladá fronta DNES	08.03.2010
O soutěže je mezi učni i studenty zájem	Mladá fronta DNES	02.06.2010
Absolventi učilišť mají větší šanci na práci než gymnazisté	Mladá fronta DNES	21.10.2010
Kominiků brzy přibude, ve školách je asi stovka učňů	Mladá fronta DNES	23.11.2010
Státní zkouška míří i k učňům	Lidové noviny	09.12.2010
Jednotnou zkoušku mají také učni	Lidové noviny	14.06.2011
Závěrečné zkoušky učňů letos nově	Právo	15.06.2011

Učňů ubývá. Bude to potížit, tvrdí firmy	Lidové noviny	04.07.2011
Řemeslo už neodrazuje, učňů neubývá	Právo	18.07.2011
Firmy budou draftovat učně	Lidové noviny	18.10.2011
Učňové dostávají stipendia	Mladá fronta DNES	18.10.2011
Učňové opět trénují praxi. Dnes se jim otevře také hotel	Mladá fronta DNES	18.10.2011
Jednotná zkouška učňů má být za dva roky povinná	Právo	10.03.2012
Do maturitních oborů odborných škol nastoupilo méně žáků, podíl učňů roste	Právo	09.05.2012
Chystají se i jednotné zkoušky učňů	Mladá fronta DNES	25.08.2012
Zaměstnejte učně, budete mít nižší daně	Mladá fronta DNES	06.09.2012
Někteří z učňů dostanou od kraje stipendia	Mladá fronta DNES	16.11.2012
Učňové školení ve firmách mají větší šance	Právo	22.03.2013
Týden škola a týden praxe. Pro učně i firmy ideální stav	Mladá fronta DNES	18.04.2013
Učně odrazuje matematika	Mladá fronta DNES	25.04.2013
Mubea jde příkladem, má středisko pro učně	Mladá fronta DNES	25.04.2013
Učňů není dost a v dohledné době ani nebude	Právo	12.06.2013
Jednotné zkoušky učňů ve finále	Právo	11.09.2013
Dílny zpátky do škol, učně do firem	Mladá fronta DNES	27.09.2013
„Ideál? Místo vysedávání ve škole pusťte učně ke strojům“	Mladá fronta DNES	27.09.2013
Učňové na vandr? Strany pro	Právo	02.10.2013
Sečtělý učeň rozumí návodu k použití vrtačky	Mladá fronta DNES	09.10.2013
Pletou si nás s opraváři, smějí se učni	Mladá fronta DNES	29.11.2013
Úlevy firmám pomohou učňům	Lidové noviny	28.12.2013
Učňů ubývá, ministr volá po změně	Lidové noviny	10.02.2014
Závěrečné zkoušky učňů naposledy dobrovolné	Právo	31.05.2014
Učně proklepl státní test. Za rok už bude povinný	Právo	30.06.2014
Nejhůř jsou podle zaměstnavatelů připraveni učni	Právo	30.07.2014
Nejhůř si hledají práci absolventi učilišť	Právo	31.10.2014
Sklářství zažívá boom. Hlásí se více učňů	Lidové noviny	28.03.2015
Chvála gymnázií aneb nejde mít jen učně	Mladá fronta DNES	11.04.2015
Víc učňů? Ano, ale nesmí dostat minimální mzdu	Mladá fronta DNES	13.06.2015
Roste zájem učňů o strojírenství	Právo	17.06.2015
O šikovné učně mají zaměstnavatelé zájem	Právo	22.07.2015
„Řemeslníkovi líbáme ruce, ale na učně se díváme skrz prsty“	Mladá fronta DNES	30.10.2015
Většina učňů nevěří, že se rukama užíví	Právo	14.09.2016
Učňů ubývá, firmy si je pipalají	Právo	26.06.2017
Lék pro učně? Mistrovská zkouška	Lidové noviny	14.08.2017
Učni o práci ve skladu nestojí	Lidové noviny	26.08.2017

Učni se zlobí. Chtějí pracovat, ne uklízet dílny	Lidové noviny	26.08.2017
Evropská komise chce zkvalitnit přípravu učňů na povolání	Právo	18.10.2017
Učni, co soupeří s profesionály	Mladá fronta DNES	20.10.2017
Státní lesy podpoří učně	Právo	22.01.2018
Státní maturita učňů je zbytečná, soudí odborníci	Právo	26.05.2018
Problém maturit? Hlásí se k nim učni	Lidové noviny	10.10.2018